

S Z E G E D I L A P O K,

A „DUGONICS-KÖR“ KÖZLÖNYE.

Ipar, kereskedelmi, gazdasági és közművelődési hetilap.

Előfizetési ár:

helyben házhoz hordva és vidékre postán küldve:

Egész évre . . . . . 4 frt.
Félévre . . . . . 2 „
Évnegyedre . . . . . 1 „

Egy óra 40 kr. Egy példány ára 10 kr.

Hirdetménye ára:

Magánhirdetéseknél egy öt hasábos petitsor egyszeri beiktatása 4 kr., minden további beiktatás 2—2 kr. és minden egyszeri hirdetésnél bélyegdíj 30 kr.
Hivatalos hirdetések a díjnak a hirdetésnyel együtt beküldése mellett 50 kr-ért eszközöltnék.
Nyiltterek egy négyhasábos sora 15 kr-ért vétetnek föl. Nagyobb és többszöri hirdetéseknél kedvezmény nyújtatik.

Szerkesztői hivatal:

a szerkesztő lakása: Palánk, oroszlap-utca, 261. sz., hová a lap szellemi tartalmát illető küldemények bérmentve címzendők

Kiadó hivatal:

Maróczy József és Társa nyomdája: Iskola-utca, Dáni-féle ház, hová az előfizetési pénzek, hirdetések s a lap anyagi tartalmát illető egyéb küldemények címzendők.
Kéziratok nem adatnak vissza.

Előhangok

a Dugonicszobor-ünnepélyhez.

I.

Mindegyre általánosabbá lesz azon meggyőződés, hogy ha a magyar ipar a külföldivel versenyképessé nem fejlődik, államéletünk egyik leghatalmasabb tényezőjét kénytelen tovább is nélkülözni; és ezen meggyőződés dacára, a magyar ifjak még mindig csak igen jelentéktelen mérvben ragadják meg az alkalmat, hogy képességeikkel az ipartéren szolgálhassanak hazánknak.

Vannak már szép számmal reáitanodáink, sőt az ezek némi pótlására hivatott polgári iskoláink is, s az iparfejlesztésre ezekben elsajátítható ismeretek iránt épen a magyar fajban mutatkozik legcsekélyebb érdeklődés, pedig ilyenmő érdeklődés nélkül vagy el kell némitanunk a művelődés igényeit, mi egyértelmű a hátramaradással s lassu halállal; vagy pedig azok kielégítésében az utolsó garasig kiköltekeznünk, haszonnal-e, az tőlünk fog függeni.

Okát e sajnálatos körülménynek sokan fajunk természethajlamából iparkodnak ki-magyarázni, azt állítván, hogy a magyar faj harcias hajlamai a békés családi életet igénylő iparágban nem lelnék vonzerőt.

Tagadhatlan, van ezen magyarázatban némi igazság is; de általánosságban fajunk élénk természetalkata nem zárja ki a fensőbb ipar követelte szellemi tulajdonokat, de sőt épen abban bírják ezek alapjokat; hisz régi közmondás az, hogy ha a magyar lelki letéhez hozzáférni tud valaki, a legkomolyabb szellemi munkálkodásra is kiváló erély mutatkozik lelkében, miként azt a XVI. századtól napjainkig számos példa igazolja történelmünkben. Erre vonatkozólag csak azon, előttünk szegediek előtt közösen ismert hagyományt érintjük meg, melyszerint az Európába betört török első ágyuit is magyar iparos gyártotta, mely találmány pedig akkoron valóban a legkritkábbak közé tartozott.

Azonban a természeté vált eddigi foglalkozások köréből fajunkat kiragadni csakis a létkérdés válsága s a kellőleg megválasztott eszközök lesznek képesek. Ugyanis lélektani igazság az, hogy a gyermekkoron át sokszor ismétlődő behatások maradandó nyomokat hagynak hátra a lélekben, s e nyomok minőségök szerint az egész életre határozó befolyással bírnak, miként ezen igazságot számos példabeszédben is megörökíté a tapasztalat. A sok közül a legismertebbre hivatkozunk ez alkalommal, mely így hangzik: A szokás második természet.

Ezen alapon magyarázható meg azon, csaknem mindennapi jelenség is, hogy az apának kedvvel űzött foglalkozása sokszor megmásíthatatlan hajlamot kelt föl a család fisarjadékaiban annak elsajátítása és folytatása iránt, s lesz az állapotával megelégedő iparosnak fiaiból szintén hason foglalkozásu

iparos, a művésznék művész, a kereskedőnek kereskedő sat.

Ösztönszerűleg hódoltak ezen igazság hatalmának a régi miveletlen népek, mi egész a szélsőségig vite a kasztokra osztott indusoknál leli legkirívóbb megvalósulását. Mely rendszernek csak az volt lényeges hibája, hogy a kasztból való kiválást lehetlenné tette, s így az egyéni különirányu hajlam hasznosítását végkép megakadályozta. Azonban mellözve erre vonatkozólag egyéb adatokat, elég lesz ez alkalommal őseink ismert intézményeire hivatkozunk. Ugyanis a nagy népar hullámain uj hazát kereső hunok úgy, mint ezek utódai a magyarok egész állami és társadalmi intézménye oly ünnepélyekkel volt egybekötve, melyek nyilván láthatólag arra céloztak, hogy a népcsalád létkérdése főtenyezőjeit ismert harcias szellemet már a kisded gyermekben fölébreszszék, s azt az ifjakban lehetőleg fokozzák és fejleszszék oly mérvben, hogy ezen szellem biztos hatással legyen mindenha a fajfentartási küzdelmekből keletkező veszélyek irányában hősiess elszántság nyilatkozatára.

Az ily gyakorlati nevelési ünnepélyek egyikét, mint még ama kor legmiveltebb nemzete — a görög — előtt is érdekesen vonzót és tanulságosat napjainkig megörökítve bírjuk a tudós Priscusnak, a bizanti császár követének leírása után, melynek legmeghatóbb része így hangzik:

„Megérkezvén az este, és meggyújtván a fáklyák, előlépett két hun dalnok, és Attila előtt saját szerzeményü műveiket szavalák el, melyekben az ő győzelmei s hadi erényei magasztaltatának. A vendégek szeméi mozdulatlanul a két dalnokon függének. A hallott dalok némelyeket egészen elbájosítottak, másokat az említett csaták emléke látható lelkesedésre tüelt, sokaknak könyök hullának szemekből, az ifjaknál a hősiess tettvágy jeléül, az élteseknél pedig a fájdalom kinyomataiként, hogy többé ily dicsőség osztályrészesei már nem lehetnek.“

Izletes és olcsó hús a népnek!

B. Ambrózy Béla ur a „Landbote“ nevü német ujságban figyelemre méltó dologban emelt szót, miért is igen szükséges, hogy azt magyarul is előhozzuk.

Többizben volt alkalmam hallani azon hibás vélekedést — így szól ő -- hogy a tengeri nyulak Magyarországon soha sem fognak meghonosodni; mivel népünk a sertés-szalonnához van szokva. Azonban tudva, hogy mily finom hús van ezen állatoknak, én jóhiszemben vagyok annál inkább, mert tudom, hogy így volt a nép a burgonyával (krumpli) is, midőn az hozzánk behozott. A kormányok kénytelenek voltak a népet erőhatalommal szorítani annak tenyésztésére; holott mainap az szegénynek-gazdagnak legkedveltebb tápszere.

De minek is vonakodnék népünk a tengeri nyulak tenyésztésétől, midőn odajutottunk immár, hogy az egyiptomi hét sovány esztendő a nyakunkon van, s én, ki a nép körében annyit forgolódom, nem mondhatnám, hogy az a szalonnának bővében volna; sőt úgy tapasztalom, hogy

a népnek nagyobb része hónapszámra alig lát húst az asztalán, hanem a leguagyobb nyomor s inséggel küzd. Ily körülmények között mért ne állana el balvélekedésétől, s mért ne fogadná el azt, ami úgy is csak az ő javára céloz?! — Vegyünk példát Francia- és Angolhonról; amaz évenként 600, ez pedig 400 millió frank (váltó-forint) áru tengeri nyul húst fogyaszt úgy, hogy csaknem minden család, gazdag-szegény egyaránt tenyésztí ez állatokat.

En a tengeri nyulakat 1872-ben hoztam be Magyarországra; ennélfogva saját tapasztalatomból mondhatom, hogy azokat hazánkban is lehet tenyészteni.

Okvetlenül szükséges, hogy a tengeri nyulakat alkalmas deszkaladában tartsuk. Ezen láda egy 1 méter nagyságu legyen. Abba egy más, kisebb 30 cm méteres ládat tegyünk, melyen bemenő lyikat kell csak hagyni, különben sötét legyen. Ide vonulnak be ezen állatok pihenőre; ugyszintén ha valamitől megijednek, ide menekülnek, s itt fiadzanak.

Mikor a nőstény terhes, a ládikába rekesztjük. Két hét mulva vackot készít magának; 28 nap mulva saját szőrével kibéleli; 30—31 napra rá 5—12-t kölykezik. A fiókok kezdetben meztelemek és vakok; 8—9 napra szemök kinyílik; 13—14 nap mulva rejtekhelyöket odahagyják; 3 hétre ezután az anyatejtől elválasztatnak. Ez időtől kezdve kell reájok legtöbb gondot fordítanunk, mert még harmadfél hónapig leginkább ki vannak téve az elpusztulásnak. Ezt minden tenyésző jól megjegyezze magának!

A kis nyulak még 5—6 napig elválasztás után tejet kapnak; de közönkint lehet nekik juttatni rostaaljat, szénát is; legjobb nekik jó száraz lucerna, baltacim (varjuborsó) vagy vörös lóhere. Később a tej elmarad, de egyébiránt takarmány dolgában ne változtassunk. Mikor már 2 hónaposak, adhatunk eléjük zöld takarmányt is, hanem csak állott, fonnyadtas legyen, mert ha fris és nedves, valóságos ölü mérég állatainkra nézve! Egyszerre csak keveset adjunk nekik, másként tulságosan teleeszik magukat, s így tönkre mennek.

Takarmányukat mennél ritkábban változtassuk; így azután mindig jóizűket esznek, s meghiznak; holott ha táplálékukat mindegyre változtatjuk, az emésztés szabálytalanná válik, s rendszeren elpusztulnak.

A nőstény nyullal, míg szoptat, nagyon vigyázva kell bánni; kivált zsenge, fris takarmánytól kell óvunk. — Ilyenkor legjobb, ha rostaljat adunk az anyanyulnak. Az ezzel kitápláltakat mindjárt első látásra meg lehet különböztetni azoktól, melyeket zabon vagy árpán tartottak: amazok ugyanis sokkal nagyobbak és erősebbek, erősb természetűek és termékenyebbek! — Télen ez állatokat meleg szobában vagy istállóban kell tartani.

A tengeri nyul minden évben 6—7-t fiadzik; husának fontja 5 krajcárba jó, de bőrét is eladhatjuk. Husa oly izletes, hogy vetekszik a csirkehussal.

A rendelkezésem alatt álló fajok között lejelesebbek: az óriási belga-faj s annak vegyületei; emellett van egy kisebb faj (leporide-faj), mely minden más fajnál kitartóbb.

Tengeri nyulakat legbiztosabb megrendelni gróf Springensteinnál (Hága, Ausztria); Rasch Imrénél (Hildesheim, Hannover). — Amiket vásárlunk, legalább is 3 hónaposak legyenek; mert a fiatalabbak többnyire tönkre jutnak.

Ezen állatok tenyésztése, különösen szegény földmivelők s iparosokra a legnagyobb jótétemény. Husuk finomságát említettük; ezenkívül igen szaporak s tenyésztésök kevés bajjal jár, és mégis elmondhatjuk, hogy az eredmény örvendetes, mivel az okos tenyésző nem csak saját házanépet finom hussal látja el az egész éven keresztül, hanem szép összeg pénzt is teremt magának.

Egy földmivelő vagy mesterház szükségét 6

S Z E G E D I L A P O K .

A „DUGONICS-KÖR“ KÖZLÖNYE.

Ipar, kereskedelmi, gazdasági és közművelődési hetilap.

Előfizetési ár:

helyben házhoz hordva és vidékre postán küldve:

Egész évre	4 ft.
Félévre	2 "
Évnegyedre	1 "
Egy óra 40 kr. Egy példány ára 10 kr.	

Hirdetménye ára:

Magánhirdetéseknél egy öt hasábos petitsor egyszeri beiktatása 4 kr., minden további beiktatás 2—2 kr. és minden egyszeri hirdetésnél bélyegdíj 30 kr.
Hivatalos hirdetések a díjnak a hirdetményvel együttes beküldése mellett 50 kr-ért eszközöltnék.
Nyiltterek egy négyhasábos sora 15 kr-ért vétetnek föl. Nagyobb és többszöri hirdetéseknél kedvezmény nyujtatik.

Szerkesztői hivatal:

a szerkesztő lakása: Palánk, oroszlan-utca, 261. sz., hová a lap szellemi tartalmát illető küldemények bérmentve címzendők

Kiadó hivatal:

Maróczy József és Társa nyomdája: Iskola-utca, Dáni-féle ház, hova az előfizetési pénzek, hirdetések s a lap anyagi tartalmát illető egyéb küldemények címzendők.
Kéziratok nem adatnak vissza.

Előhangok

a Dugonicszobor-ünnepélyhez.

II.

Az előző cikkben érintett nevelési igazság, melyet más népekkel együtt őseink is ösztönszerűleg éreztek, napjainkban már öntudatosan gyakoroltatik. A franciák I. Napoleon emlegetésével még manapság is sikerrel hatnak az ifju nemzedék harcias szelleme fokozására; a poroszok államrendszere katonailag van szervezve, mi által — mint tudva van, hódítási céljaikat bámulatos gyorsasággal és sikerrel képesek elérni.

Amint e lélektani igazság hatása a harcias élet megkedveltetésére ily nyílt tényekkel igazolható, hasonlót mutathatni föl a tudomány és művészet megkedveltetését szem előtt tartó népeknél is.

Ismeretes mindenki előtt, hogy az olasz népben a művészeteket kedvelő papák kelték fel és fokozták az azok iránti hajlamot elannyira, hogy Olaszország még napjainkban is a művészet hazájának ismertetik el. A kevésbé heves vérmérsékletű frank és germán néptörzseknél pedig a szerzetesek által ápolt és művelt tudományosság az ezeken alapuló feltalálások iránti feltűnő hajlam lón tuluralgó, s a kézműipar ugy, mint a kevesebb képzelő tehetséget igényelő gyáripar ezen népeknek valóban örökségét látszik képezni elannyira, hogy hazánkban is amit e terén felmutathatunk, legtöbbnyire az ily telepítvényesek példadása in a k közhonhatni napjainkig.

A teljes nemzeti önállóság kezdete óta fajunkat is iparkodnak az államélet vezetésére meghivottak függetleníteni e tekintetben a külföldtől, s a nemzetben rejlő művészeti s iparhajlamnak fejlesztésére tetemes áldozatok árán szaktanodák állittatnak: s így meg van könnyítve honfiainknak az út, melyen a művészetek honában nemzetünknek is kivihassák a megillető méltó helyet: tehát egyedül az ifju nemzedék nevelésének helyes irányásától függend jövőre a hősi magyar szellemet — a kor és haladás kivánalmi szerint — a művészet teréni diadalok után sóvárgóvá tenni.

Azonban miként a létviszonyok megváltozta egyes családoknál ugy, miként egész nemzeteknél az új helyzetbe való önbeleélhetést csak nehéz áldozatok, nagy önmegadás, s a tapogatózás alkalmával alig kikerülhető tetemes botlások árán sajátithatni el: ugy a magyar faj is eddigi neveltetése és tudományos képeztetése utjáról a műszaki pályára nem fog minden küzdelem nélkül átszökkelhetni részint a már megszokott létviszonyok nyújtotta példák iránti előszeretettel szulte elfogultságból, részint az „ignoti nulla cupido“ (az ismeretlen iránti közöny)-féle közmondás szulte természetes akadályánál fogva.

Tanui ennek a reáltanodák növendékei nemzetiségéről tanuskodó adatok, melyekből nyíltan kitűnik, hogy épen a magyar faj

szolgáltat e pályára legcsekélyebb számú tényezőt még napjainkban is.

Az átmeneti nehézségek megkönnyítésére bölcs előrelátással meg lón kísértve az előbbi egyedül tudományos intézeteknek — a gymnasiumoknak — már az első osztálytól kezdve reálisabb irányu szervezetének életbeléptetése, mely áthidalás, ha az érintett intézetek tényezői a kor intő szavát meghallgatva, komolyan hozzá is fognak nemcsak szórványosan, de országszerte a reáltudományok iránti hajlam fokozásához, már napjainkban is örvendetesebb eredményeket mutathatna fel.

Meddő erőlködés, hasztalan simogatása az e i a v u l t r e n d s z e r n e k, mondják erre a külföld majmolásában elmélyedettek; hisz már a régi görög közmondás szerint fátylat csak az adhat másnak, kinek az már kezében van: s így a régi tanerők közül is csak a reálszaki tárgyakban jártasak csekély száma (?) felelhet meg ugy-ahogy (?) gymnasiumainkban az új tanrendszer követelményeinek.

Ezen, az áthidaló intézkedés sikertelensége iránt indokolhatlan föltevésből származó bizalmatlankodásban, merő ügybizgalomból lenézik a régi rendszer férfainak elvitázhatlan sikerü törekvéseit is, s elég meg gondolatlanul a reáltanodákat kiáltják ki azon egyedüli tétel, hol a magyar faj művészeti hajlama mielőbb függetlenithető lesz a külföld gépies utánzásától.

Hogy gymnasiumaink szakképező irányában ezen kicsinyelő felfogás nemcsak napjainkban, de egy egész század előtt is a „tulzott“ jelzőre érdemes, a többiek közt maga áldásos emlékü földink — Dugonics András elég megcáfolhatlan tanúság, ki a világműltség színvonalán állva, az ezen változás sikeres megejthetésének első tényezője iránt már akkor egészen tisztában vala lelkében. Ezen első tényező pedig nem más, mint a művészeti terén való haladhatására nélkülözhetlen mennyiség- és mértani tudományok alapjának biztos ismerete. E célból fajunk képeségei ócsárlóit azzal cáfolta meg, hogy az akkori tudományosság színvonalán dicsérettel megálló magyar mennyiség- és mértant adott ki.

A selyemgubók értékesítéséről.

A selyemipar — köztudomásulag — azért nem képes nálunk figyelmet érdemlő lendületet képezni, mert ezen iparág csakis a gubó-termelésig üzetik egyesek által helyben; pedig ez még csak az első, legkevésbé jövedelmező eljárás, nemcsak azért, mert motolláló-vállalat nincs környékünkön, de meg azért is, mert biztos beváltó sem igen akar e jelentékeny iparigra nálunk találkozni; s így legtöbb esetben a fiatal termelő fáradozása egészen kárba vesz, holott ha meg gondolná a számítani tudó vállalkozó, mily haszon háramlanék egy ily összekötötés létrehozásából valamely motolláló vállalattal, bizonyára nem késnék e jövedelmi forrást fölhasználni.

Hogy csak néni foglaln is a ljuik arról,

miszerint az Osztrákbírodalomban évenként mily összeget jövedelmezett a selyemtermelés, elég lesz egy adatot fölemlitenünk. Ugyanis 1862-ben 250 ezer mázsára ment a gubótermelés, mely mennyiség legnagyobb részben akkor az ugynevezett Lombardvelencei tartományokban termeltetett, s jövedelmezett az illetőknek 22 millió forintot.

Hasonló jövedelmi forrás nyílna ezen iparág által hazánk lakosainak is azon vidékeken, hol az eperfa tenyésztés könnyü módon megvalósítható, s hogy ez még maig nincs így, valóban megbocsáthatlan vétkes hanyagsága nem annyira a lakosságnak, mint inkább azoknak, kiknek föladata a közönség jövedelmi forrásai megnyitását közközltségen is eszközölni.

Azonban míg ez megtörténik, vajon ne tegyünk-e egyesek, vagy kisebb testületek is ez ügyben valamit? Okvetlenül, hisz ez által csak siettetni fogjuk a hatóságok elhatározását a közös intézkedésre.

E célból írjuk e sorokat is, hogy a gubók birtokában levők legalább egy lépéssel tovább haladjanak termelményök értékesítésében. Ezen lépés pedig áll a gubók legombolyításában, melyet a gondot igénylő munka miatt még jelenleg is kézzel visznek véghez legtöbb helyen, habár egyes városokban már vannak motolláló gyárak is.

A gombolyítás vagy egy közös hajtó-erő által, vagy egyenkint gombolyító-nők által vitetik véghez gombolyító-keréken. Ugyanis miután a gombolyító nyirfavessző-seprő által verdesvén a gubókat egy üstben, megtalalta a szálak kezdeteit, mely eljárásnál az ugynevezett selyemkóc a seprőn maradt, egybefognak 3—8, sőt néha 20 gubószálat is, s üvegkarikán át ráviszik a gombolyító-kerékre, melynek négy vagy hat karja van. A vízszintes tengelyü gombolyítón a meg ragadós szálak egymás mellé jutván gyorsan szakadnak s így ragadosságukat csakhamar elvesztik. A gombolyító kerülete 1.2—2.2 méter; hosszúsága pedig attól függ, mennyi tekereset akarunk egyre rávinni, 2—4 tekeres rávitelére elég 25—37 vagy 55—67 cm. hosszúság. A gombolyításnál a gombolyító nő kezénél egy tányér hideg víz áll, melylyel időnkint a szálvezető karikát hűti meg. A selyem jóság a legombolyítás gondosságától függ, mert csak ezentúl kezdődik meg a felgombolyított szálak tulajdonképi fonása, vagyis cernává földolgozása s azért a szálcsonag még nyers selyemnek neveztetik.

Ha a selymet meg akarjuk festeni, akkor tágabban fonatik meg; ha pedig szövésre hasznaltatik fel a cerna, két vagy több veres szál sodortatik össze. A fonó- vagy cerna-gép, mely jó ideig a piemontiak tika vala, napjainkban sokszoros javításon ment át, s azért az igen különböző, s leírását ez alkalommal nem is kísértjük meg. Elég tudnunk, hogy néhol igen nagy fonodákban a selyem tekeresztetik, (kis fácskákra) sodortatik, tisztittatik, és osztályoztatik, forró szappan-vizben főzetik, szorittatik és kéneztetik, mielőtt kereskedésbe jó.

A gubóknál leváló kóc, valamint a belső szálak az átvágott és elromlott gubókból, Sveicban már régóta különös fonó-nők által cernávi fonatik, s ez azon selyem, mely részint varrocérnaként eladatik, részint gyapju al vegyítve kendőkke, pokrócokká, butor- és ruhaszüvetekké földolgoztatik.

Sveicban és Olaszországban a gubókócot fonás előtt meleg vízben erjesztés által feloldják, Franciaországban ellenben szappanvízben történik ez, mely utóbbi eljárás gyorsabb, s az elsőnek az a hátránya van, hogy a nyersterméknek kellemetlen szagot ad.

Mint hogy a selyem — tudomásként — a nedvesség iránt igen érzékeny és pedig annyira, hogy ez által sulya 30 százalékkal is emelkedik anélkül, hogy még lett volna nedvesítve; azért a kereskedésben a selyemtekercesek görgyeiből egyet

SZEGEDI LAPOK,

A „DUGONICS-KÖR“ KÖZLÖNYE.

Ipar, kereskedelmi, gazdasági és közművelődési hetilap.

Előfizetési ár:

helyben házhoz hordva és vidékre postán küldve:

Egész évre	4 frt.
Félévre	2 "
Évnegyedre	1 "

Egy óra 40 kr. Egy példány ára 10 kr.

Hirdetménye ára:

Magánhirdetéseknél egy öt hasábos petisor egyszeri beiktatása 4 kr., minden további beiktatás 2—2 kr. és minden egyszeri hirdetésnél bűnyegdíj 30 kr.
 Hivatalos hirdetések a díjnak a hirdetményvel együttes beküldése mellett 50 krért eszközöltenek.
 Nyiltterek egy négyhasábos sora 15 krért vétetnek föl. Nagyobb és többszöri hirdetéseknél kedvezmény nyújtatik.

Szerkesztői hivatal:

a szerkesztő lakása: Palánk, oroszlan-utca, 261. sz., hová a lap szellemi tartalmát illető küldemények bérmentve címzendők

Kiadó hivatal:

Maróczy József és Társa nyomdája: Iskola-utca, Dáni-féle ház, hová az előfizetési pénzek, hirdetések s a lap anyagi tartalmát illető egyéb küldemények címzendők.
 Kéziratok nem adatnak vissza.

Lapunk jelen száma utolsó levén ezen évnegyedben, fölkéretnek tisztelt évnegyedes és fél éves előfizetőink, előfizetésük mielőbbi megújítására úgy, mint hátralékos megrendelőink a hátraléknak, valamint az új előfizetésnek szives beküldésére. A „Sz. L.“ kiadóhivatala.

Előhangok

a Dugonicszobor-ünnepélyhez.

III.

Ha b. e. földinknek az előző közlemény végén érintett utmutatása jelentőségét megértik vala tudós kortársai, s a többi reáltudományokra is irnak magyar szakkönyveket, nyelvünknek a szaktudományokra való teljes képességét nemcsak nem batorkodtak volna Bécsben saját véreink is kétségbevonni, hanem az általános tudományos képzettség egyik jelentékeny hátráltatója — a latin nyelv is — jóval hamarabb azon térre szorul vala vissza, mint a külföldi tanodákban, s honi középtanodáinkban csakhamar oly lendületet nyerhettek volna a reáltudományok is, mint azon országokban, melyek az anyanyelvet korán elfogadják tannyelvül, miután gymnasiumi tanárainknál az imént érintett realszaki képesség nem éppen ritkaság vala a régi rendszer alatt sem. És ezen általános tanári képesség, hogy napjainkban is több sikert arathatna az ifju nemzedék valódi tudományos jellemképzésére, mint a pusztán egyes szakokra készítő irány mellett, tanuskodik Than Károly, a szegedi főgymnáziumból kikerült jeles reáludós egyetemi rectorának f. évi május elején tartott egyetemi ünnepély alkalmával elmondott köztetszéssel fogadott remek beszéde.

Ezzel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy reáltanodáink talán fölöslegesek is a kellő tanerőkkel ellátott reálgymnasiumok mellett, egyedül az eddigi tudományos képzettség igényelte természetes áthidalás szükségességét volt szándékunk igazolni addig is, míg legalább a realszaki ismeretek iránti érdeklődés nagyobb tért leendő képes meghódítani fajunknál is, és épen nem találjuk összeegyeztethetlennék a reálismereteket az ugynevezett humaniorákkal (vagyis a jellemképző ismeretekkel), s Zrinyi — a költőre alkalmazott e szép jellemadatként:

Mars sisakába raká fészket a galambpár;
 Látszik, Marsnak mily lelki barátja Venus.*)

nagyon szépen elférnek a reáliák is a szelíd muzsák mellett.

Azonban ha van akadály, mely a magyar ifjuságot a realszaki tudományoktól még folyvást visszatartja, annak bizonyára nem legcsekélyebb oka az ezen közlemények elején fölhozott lélektani igazság kellő méltatásának elhanyagolása.

*) In galea Martis nidum fecere colunbae;
 Apparet, Marti quam sit amica Venus.

Ha ugyanis őseink a harcias bátorság fokozására ösztönszerűleg szükségesnek találák a költészet lelkesítő hatalmát is felhasználni, s ha még napjainkban is szükségesnek tartatik a szépirodalom iránti érdeklődés fokozására az irodalom bajnokainak működése tanulmányozását, tehát az irodalom történetét is tantárgyként kezelni; bizonyára nem lenne indokolatlan ily alapon a reáltudományok kiváló művelőinek életrajzával fűszerezett reáltudományok történetét is kellő időben az ifjuság kezébe juttatni, s ezzel a reáltudományok fejlődési nemeivel megismertetni.

Hogy irodalmunkban eddigelé ily művekkel nem bővelkedhetünk, ezt tovább is mentegetni annyit tenne, mint az ily tudományok terjesztésére hozott roppant áldozatok sikerét szándékosan kockáztatni.

Ki előtt nem ismeretes a Bach-rendszer alatt kifejtett azon buzgalom, melyet a német irodalom története iránt az akkori tanhatóság tanusított, míg a magyar irodalom története alig tekintetett kötelezett tantárgynak? Ez bizonyára nem pusztán tantárgyszaporítási célból történt, mert ha egyszer az ifjuság a német irodalom teremtőivel s annak művelőivel megismerkedett, a többit a tudvágy nagyobb részénél maga után vonandja, ha pusztán az idegen alapu műveltség divatos fitogtatásából is.

Ez is egy indokkal több arra, hogy ha az ifjuság szellemét a komoly reáltudományok állandóan megnyerni óhajtjuk, az e téren tündöklő elő példák felhozatalával késedelmeskednünk nyilt hanyagság volna.

Hogy ily könyv megírására még eddig kilátás sincs, könnyen megfogható, mert a középtanodák újraszervezésénél e tananyagról még említés se tétetik; pedig enélkül magán-buzgalom napjainkban ily anyagi hasznot alig biztosító munkára nehezen fog vállalkozni. És e tárgynál a legszomorubb az, hogy míg tele torokkal hangoztatják fent úgy mint alant a reáltudományoknak — nemzeti fennállásunk tekintetéből — komoly felkaroltatását, az ezen célra buzdító egyik legsikeresebb eszközre egy árva fillér sem jut.

Szeged város két, fenséges eszmét fog közelebb egyik nagy fiának emelendő szobra által megkoszorozni: a magyar komoly tudományosság és nemzeti erkölcsi nemesbűlés eszméjét.

Vajon ezen ünnepély fényét maradandó emléküvé tenni nem lenne-e célszerű azáltal, ha egy pályadíjat tűzne ki a város oly műre, mely a reáltudományok történetét tárgyalná?

Míg ily pályadíjjal irodalmunknak egy tatóngó hiányát pótolná, s így szellemi nagykorúságáról a legszebb bizonyítványt adná ki; másrésről példaadásunkra talán ott fent is neki gondolnák magukat, s a reáltanodai tantervben ezen tananyagot az irodalomtörténetével egyenrangú helyet rendelnének el.

Ily nemes kezdeményezésnek köszönheti városunk, hogy monographiája rövid időn napvilágot láthat; ezzel multjának fog dicséretesen áldozni. Am az imént jelzett pályadíjjal a magyar irodalomnak fogna egy rég nélkülözött művet ajándékozni, és pedig az első uttörő dicsőségének egyedüli osztályosaként.

Jutott már városunk pénztárából számos nyiltan meddő célra is áldozat; a hely meg van erre kiadásainkban a közművelődési rovatban; e rovat egy évi összege is elég lenne a kívánt pályakérdésre; s így csak attól függend ezen jószándéku felszólalásunk sikere: ha vannak-e a magyar közművelődésnek ezen, valóban égető akadályát felfogó ügybarátai azok közt, kiket a közbizalom városunk ügyei vezetésével ez idő szerint megtisztelt.

A háziipar tekintettel városunk viszonyaira.

I.

Mióta az állanháztartás kiadásai az adók emelését folyton szükségessé teszik, mindegyre elkerülhetlenebbé válik az adóköteles polgároknak újabb és újabb jövedelmi források után látni, hogy adójok lerovására képesekké váljanak.

Ha egyéb indok nem volna is az imént érintettnél a munkás osztályt újabb jövedelmi forrásokhoz juttatni, már ez maga elegendő arra, hogy azok, kiknek e tekintetben köteleességek a munkaképességnek foglalkozást szerezni, a helyi viszonyok és a lakosság hajlamai szerint oly munkakörök kijelöléséről gondoskodjanak, melyek nemcsak az adóképességet előmozdítják, hanem alapját is vethetik meg a hasznos munkássággal karöltve járó jövő jobblétnak.

Igaz, hogy a lakosság hajlamai, képességei helyes becslése az ily munkakörök kijelölésénél a legnehezebb föladatok egyike; de ha az ügy iránt a legtájékozottabbak tanácsai s a munkásosztály önzetlen barátjainak vezérlete megnyeretnek, az eredmény alig fog kimaradni, főleg a magyar faj ügyessége kellő méltatása s a verseny üdvös hatása segélyével.

Pár év óta az előrelátó bölcs hazafi, Senyeyi Pál báró kezdeményezésére ily mellékjövedelmi forrásokul a háziipar különféle ágai iránt buzgólkodnak egyes vidékeken érdeklődést kelteni, és pedig szép eredménnyel; mert nemcsak a gyékény és vesszőfonás, de a fának műszaki földolgozása is szép sikerrel üzetik már a felvidéken, de sőt egy felsőbb női kézműipar-kepezde fölállítása is ki van mondva Lőcsén.

Városunk értelmisége sem akarván e téren tétlen maradni, benne a vezérszerepet egy bizottmány vállalta magára, mely habár zajtalanul, de szeretjük hinni, nemes föladata tudatában kellő buzgalommal szerez tájékozódást az e téren teendőkről, hogy így a környékünkhöz legalkalmasabbnak mutatkozó háziipar meghonosítását sikerrel kezdeményezze.

E fontos ügyhöz — habár nincs is szerencsénk az érintett bizottmány tagjai közé tartozni — tehetségünk szerint elmondjuk e lapok terjedelméhez mérten mi is nézetünket s csak örülnénk, ha az illetők azokban némi hasznavehető lelhethének kezdeményezésükhöz.

A háziipar számos fajai közt szemlét tartván, mint kiválólag figyelemre méltókat emlegetik a játékszergyártást, a fa- és szalmafonást, a gyapjú-, len-, kenderonfást, a szövést, a papirmaché készítését, a selyemtermelést s gyékényfonást.

Már e csoport figyelmes áttekintése is elég arra, hogy belőlük helyi viszonyainkhoz képest